

Ing. Lenka Brizgalová, Ph.D.

Vojenské výdaje a jejich vyhodnocení ve vybraných zemích Evropské unie

**VOJENSKÝ
PROFESIONÁL**

Článek se zabývá vyhodnocením vojenských výdajů čtyř vybraných zemích Evropské unie v letech 2001-2008. Mezi zkoumané země patří Česká republika, Rakousko, Slovensko a Slovinsko. Protože pojem vojenské výdaje není jednoznačně definován, je podle autorky článku nutné vymezit nejen tento pojem, ale a také zdroje, ze kterých bylo čerpáno. Zdrojem statistických dat o vojenských výdajích byly v tomto případě ročenky Stockholmského mezinárodního institutu pro výzkum míru (SIPRI), jenž užívá klasifikaci podobnou NATO.

Úvod

Vojenské výdaje jsou termínem, který používá široké spektrum uživatelů. Můžeme vzpomenout představitele vlád, mezinárodní organizace, vědecké a akademické pracovníky, a také širokou veřejnost. Jsou to data, která jsou používána pro posouzení ekonomického zatížení země vojenskými výdaji, k posouzení vládních priorit či pro porovnání s ostatními veřejnými výdaji. Je to pojem velmi frekventovaný, ale také pojem, který je spojen s celou řadou pojmových problémů. Každý stát může definovat své vojenské výdaje, tak aby to vyhovovalo jeho potřebám. Samozřejmě potom při srovnání vojenských výdajů různých států dochází k nepřesnostem a není možno z takového srovnání vyvozovat závěry. Aby se předešlo rozdílnému pojetí pojmu vojenské výdaje, tak byly navrženy standardní definice vojenských výdajů mezinárodními organizacemi. [1] První definice byla navržena Severoatlantickou aliancí – NATO. Tato definice představuje komplexní měřítko finančního zatížení operacemi ozbrojených sil. Druhá definice byla navržena Mezinárodním měnovým fondem – MMF. Třetí definice byla navržena Organizací spojených národů – OSN. Tato definice byla vypracována pro účely mezinárodních komparací.

Definice vypracovaná NATO je určena především pro interní účely, ale slouží také jako podklad pro pravidelnou ročenku, kterou vydává Stockholmský mezinárodní institut pro výzkum míru nebo Agentura Spojených států pro kontrolu zbrojení a odzbrojení. Definice NATO je podobná definici SIPRI. Rozdíl je v tom, že od roku 2004 změnila NATO svoji definici, tak aby byly vyloučeny ze sledování výdaje na polovojenské síly, pokud nejsou reálně nasazeny.

Mezinárodní měnový fond shromažďuje údaje o vojenských výdajích podle funkční klasifikace. Definice MMF poskytuje data pro publikace vydávané Světovou bankou a Mezinárodním měnovým fondem. Tato definice neumožňuje zahrnutí vojenských důchodů, kterými se vyplácí důchod bývalým příslušníkům ozbrojených sil. Vojenské důchody nejsou zanedbatelnou položkou, a proto dochází k rozdílným údajům např. s definicí NATO, která vojenské důchody do své definice zahrnuje. NATO na rozdíl od MMF nezahrnuje do své definice státní dotace na výrobu zbraní a konverzi, strategické rezervy a zásoby a náklady na policii a humanitární pomoc. Definice OSN byla

vypracována pro účely mezinárodního srovnání. Představuje detailní výkazový systém, v němž jsou zahrnuty jednotlivé komponenty vojenských výdajů a ozbrojených složek. Uvedené organizace používají různé definice, proto se jejich data liší.

V článku jsou použita data publikované Stockholmským mezinárodním institutem pro výzkum míru, [2] který spravuje databázi vojenských výdajů 173 zemí světa (kontinuálně od roku 1988). Sledování vojenských výdajů SIPRI bylo započato roku 1967. SIPRI se snaží do své definice zahrnout všechny náklady vzniklé v důsledku současné vojenské aktivity. Základní definice používaná SIPRI zahrnuje výdaje na následující subjekty a činnosti: ozbrojené síly včetně mírových jednotek, ministerstvo obrany a další vládní agentury zabývající se obrannými projekty, polovojenské síly a vojenskou činnost ve vesmíru. [3]

Obsahuje všechny běžné a kapitálové výdaje na: vojenský a civilní personál, včetně důchodů vojenského personálu a sociálních služeb pro své zaměstnance, provoz a údržbu, zadávání veřejných zakázek, vojenský výzkum a vývoj a vojenskou pomoc. Neobsahuje: civilní obranu a běžné výdaje za minulé vojenské činnosti (dávky veteránů, demobilizace, konverze zbrojní výroby, likvidace zbraní). [4]

Vojenské výdaje lze v obecném slova smyslu chápat jako „rozsah spotřeby vojenského sektoru“. [5] Tvoří tak břemeno pro ekonomiku daného státu. Bohaté i chudé státy jsou postaveny před otázkou optimální výše vojenských výdajů jednak s ohledem na zajištění obrany země, a jednak s ohledem na národní hospodářství.

Vojenské výdaje jsou ovlivňovány vyspělostí ekonomiky. „Ze vztahu ekonomiky a obrany státu lze vyspecifikovat základní determinanty vojenských výdajů.“ [6] Mezi faktory, které limitují možnosti uspokojení požadavků ozbrojených sil, je velikost a struktura HDP, výkonnost národního hospodářství, politická rozhodnutí, a také závazky vyplývající z členství v NATO a EU. Všeobecně se tvrdí, že obranné výdaje jsou speciálním užitím vzácných zdrojů. Tradiční otázkou v nejprostší formě se zabývá jednoduchý model „pušky verzus máslo“. Vojenské výdaje jsou neoddelitelnou součástí veřejných výdajů. Ty jsou dány „politickou volbou vlády a představují náklady na vládou garantované a poskytované služby a statky“. [7] Vojenské výdaje jsou vynakládány na zabezpečení obrany státu. „Obrana je jedním z nemnoha příkladů veřejného statku.“ [8] Obrana není volným statkem a pro její zajištění je třeba veřejných výdajů, které lze vynaložit pouze obětováním jiných statků.

Vojenské výdaje vynakládané na zabezpečení veřejného statku obrana mají nejen přímý efekt, čímž je cílená úroveň obranyschopnosti země, nýbrž mají i účinky nepřímé. Ty se projevují tím, že výdaje na obranu současně znamenají nemožnost použití těchto zdrojů společnosti pro jiné účely a ovlivňují tak různé stránky ekonomického vývoje. Ekonomická výkonnost, růst HDP, to vše podmiňuje možnosti uspokojení potřeb společnosti, včetně potřeb obrany. [9] Snižování vojenských výdajů by mohlo přispět k možnosti uspokojování jiných veřejných potřeb. K přímým účinkům bychom mohli zařadit i kvalitu vyzbrojení a míru výcviku ozbrojených sil.

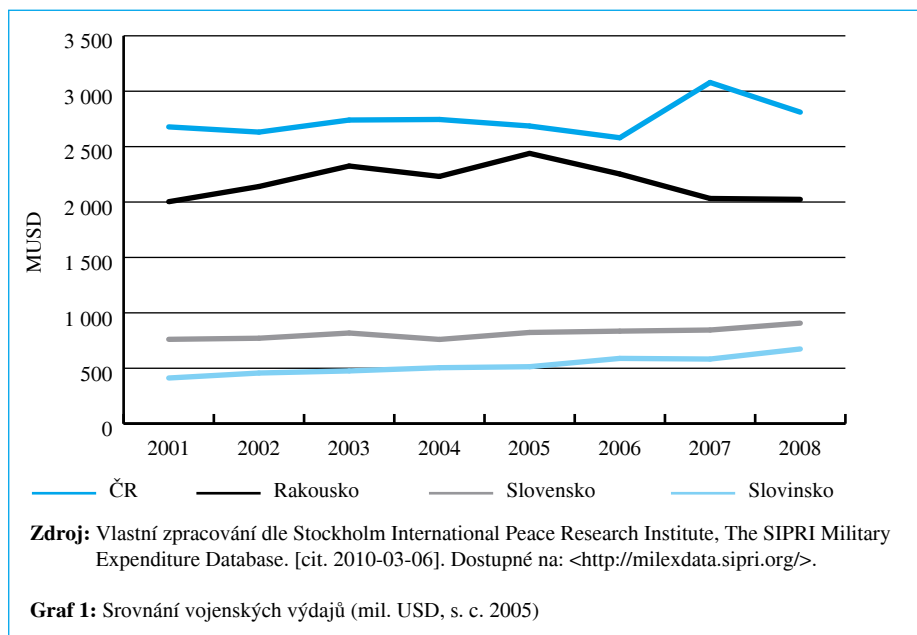
V následující části jsou vyhodnoceny vojenské výdaje od roku 2001-2008. Jak ukazuje následující tabulka, vojenské výdaje až do roku 2005 ve všech komparovaných zemích rostly. Růst vojenských výdajů byl spojen s ekonomickým růstem, který dosahoval velmi pozitivních výsledků.

Tabulka 1 a graf 1 ukazují, že vojenské výdaje Slovenska se blížily vojenským výdajům Slovinska a přestože ukazují jinou výši vojenských výdajů, vykazují srovnatelný

Tab 1: Vojenské výdaje (mil. USD s. c. 2005)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ČR	2 003	2 140	2 325	2 231	2 439	2 253	2 032	2 024
Rakousko	2 678	2 631	2 740	2 745	2 686	2 580	3 079	2 811
Slovensko	761	771	818	760	823	835	845	907
Slovinsko	412	457	476	505	514	589	583	674

Zdroj: Stockholm International Peace Research Institute, The SIPRI Military Expenditure Database. [cit. 2010-03-06]. Dostupné na: <<http://milexdata.sipri.org/>>.

trend pozvolného růstu. Naopak vojenské výdaje Rakouska a ČR vykazují od zmíněného roku 2005 jinou charakteristiku. Ve výši vojenských výdajů jsou si však oproti Slovinsku a Slovensku podobnější a odrážejí i podobnostní odchylky, které je jako nůžky začínají rozšiřovat od roku 2006, kdy vojenské výdaje strmě u Rakouska nejprve rostou a dalším rokem klesají, nicméně stále jsou vyšší než výchozí bod v roce 2006. Proti tomu vojenské výdaje ČR od roku 2006 prudce klesají, a v posledním srovnávaném období vykazují stagnaci. Tato skutečnost je zcela jistě v případě ČR vyvolaná tlakem na hrozící eskalaci problémů ve stavu veřejných financí této země, přestože v tomto období ekonomický růst ČR byl na svém vrcholu. Finanční zdroje však byly přerozdělovány na jiné celospolečenské potřeby, téma obrany státu stálo v této době na pozadí reformních kroků a jejich dopadů, které nutně snížily alokaci finančních zdrojů rezortu obrany, tradičně ve smyslu modelu „pušky, nebo máslo“.

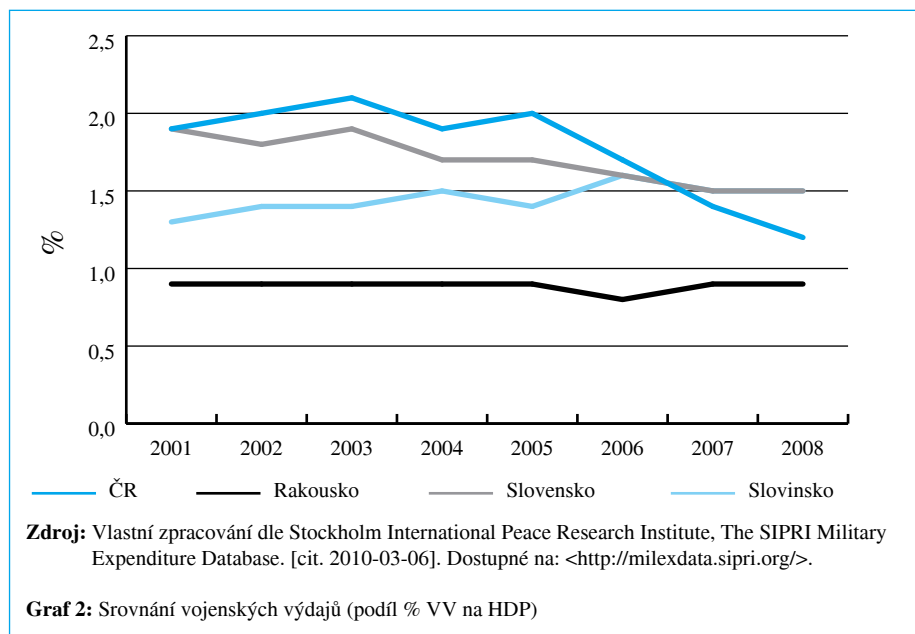
Pokud zkoumáme podíl vojenských výdajů na HDP v procentuálním vyjádření, zjistíme, že Rakousko má téměř ve všech letech zachován podíl na stejné úrovni z HDP. Jako jediná z posuzovaných zemí není Rakousko členem NATO. ČR do Severoatlantické

Tab. 2: Podíly VV na HDP v %

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ČR	1,9	2	2,1	1,9	2	1,7	1,5	1,3
Slovensko	1,9	1,8	1,9	1,7	1,7	1,6	1,5	1,5
Slovinsko	1,3	1,4	1,4	1,5	1,4	1,6	1,5	1,5
Rakousko	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9	0,9

Zdroj: Stockholm International Peace Research Institute, The SIPRI Military Expenditure Database.
[cit. 2010-03-06]. Dostupné na: <<http://milexdata.sipri.org/>>.

aliance vstoupila 12. března 1999 a přijala závazek, že podíl vojenských výdajů na HDP bude činit 2,2 %. Dle přehledu v tabulce 2 je zřejmé, že tento závazek ČR neplnila a do budoucna je patrné, že ani plnit nebude. Slovenská republika a Slovinsko vstoupily do NATO 29. března 2004. Z tabulky je patrné, že Slovenská republika má klesající tendenci v podílech vojenských výdajů na HDP. Situaci relativně vyrovnaného podílu vývoje vojenských výdajů na HDP země si udržuje Slovinsko, které se pohybuje převážně v hodnotách mezi 1,4-1,5 % vojenských výdajů HDP země.

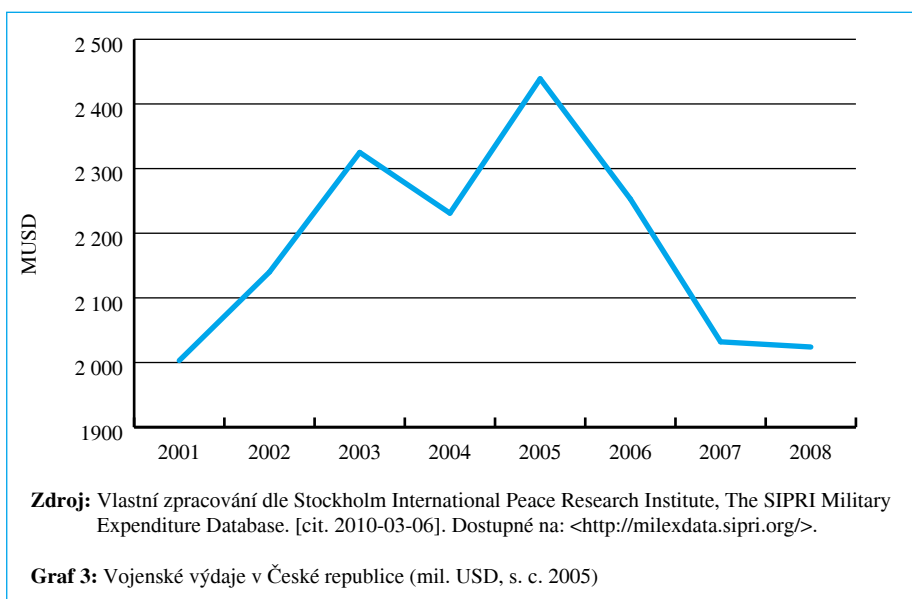
V grafu 2 vidíme, že Česká republika a její armáda v posledních letech, především od roku 2005 snížila svůj zdrojový rámec. Reforma veřejných financí přinesla snížení podílu vojenských výdajů na HDP v roce 2003 na 2,1%. V roce 2005 ještě dosáhla výše 2 %, ale od toho roku můžeme sledovat klesající tendenci. Jak ukazuje následující tabulka 3, podíl vojenských výdajů se každoročně od roku 2003 snižuje, a to z hodnoty 2,1 % HDP až na prozatím nejnižší hodnotu 1,3 % v roce 2008.

Tab. 3: Vojenské výdaje České republiky (mil. USD, s. c. 2005)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
VV v milionech dolarů	2 003	2 140	2 325	2 231	2 439	2 253	2 032	2 024
VV v % HDP	1,9	2,0	2,1	1,9	2,0	1,7	1,5	1,3

Zdroj: Stockholm International Peace Research Institute, The SIPRI Military Expenditure Database. [cit. 2010-03-06]. Dostupné na: <<http://milexdata.sipri.org/>>.

Pokud se podíváme na reálně vyčleněnou výši vojenských výdajů v grafickém znázornění, vidíme, že od roku 2005 došlo ke snížení zdrojového rámce poskytnutých finančních zdrojů ČR až na hodnotu determinovanou v roce 2001. Tehdy sice AČR měla mnohem větší počet ve velikosti ozbrojených sil oproti dnešní době, avšak v současné době nebyly počty ozbrojených sil nahrazeny lepší a výkonnější armádní technikou.

Rakousko – vyhodnocení vojenských výdajů

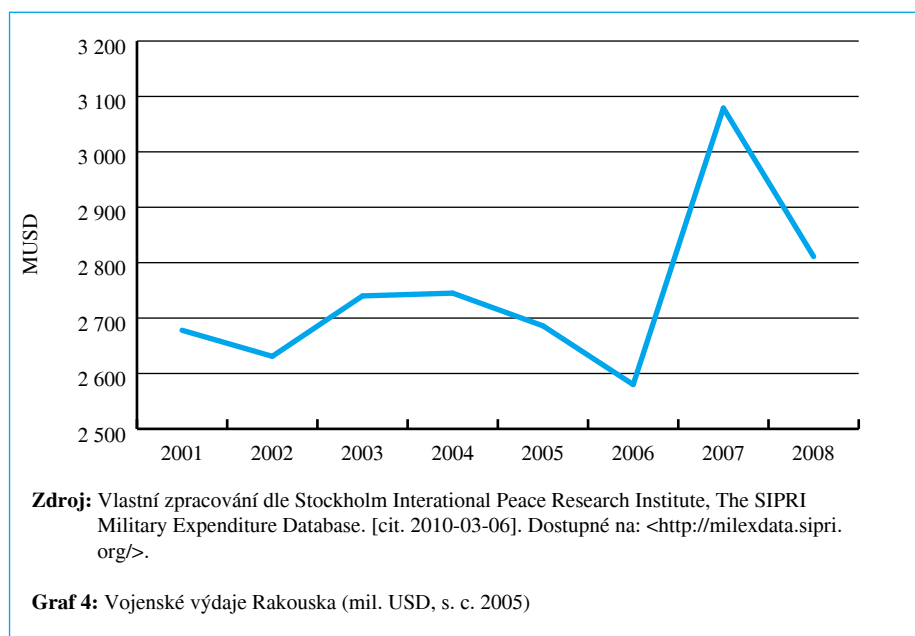
Rakousko v roce 1955 přijalo koncept tzv. *trvalé neutrality*, která je definována jako způsob, jak si udržet politickou nezávislost a teritoriální nedotknutelnost. V roce 1994 byl v Rakousku schválen vstup země do Evropské unie. Maastrichtská smlouva zavádí společnou bezpečnost a obrannou politiku, která se stala součástí *acquis* a měla být převedena do rakouské legislativy. Parlament odsouhlasil dodatek rakouské ústavy vysvětlující, že účast Rakouska ve společné bezpečnosti a obranné politice není v rozporu se zákonem o neutralitě z roku 1955. Rakouskou bezpečnostní politiku určuje rakouská bezpečnostní a obranná doktrína, která byla přijata parlamentem 12. prosince 2001. [10]

Tab. 4: Vojenské výdaje Rakouska (mil. USD, s. c. 2005)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
VV v milionech dolarů	2 678	2 631	2 740	2 745	2 686	2 580	3 079	2 811
VV v % HDP	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9	0,9

Zdroj: Stockholm International Peace Research Institute, The SIPRI Military Expenditure Database. [cit. 2010-03-06]. Dostupné na: <<http://milexdata.sipri.org/>>.

Jak ukazuje tabulka 4 a graf 4, procentuální podíl vojenských výdajů na HDP zůstává konstantní ve sledovaném období let 2001-2008. Reálné vojenské výdaje v některých letech doznaly rostoucí výše, především to bylo v roce 2007.

Slovenská republika – vyhodnocení vojenských výdajů

Slovenská republika deklarovala své zájmy vstoupit do eurozóny – atlantské komunity – na základě ustanovení Slovenské republiky 1. ledna 1993. Inaugurační dokumenty obsahovaly hlavní priority zahraniční politiky, součástí kterých byla i ambice dosáhnout členství v NATO a Evropské unii. [11] Členem NATO se stala Slovenská republika 29. března 2004. V souvislosti s přípravou na vstup do NATO byl odstartován i proces transformace armády. Na vstup do NATO se Slovenská republika připravovala již mnohem dříve, ale na summitu NATO v červenci 1997 v Madridu nebyla pozvána do tohoto setkání, v době kdy to bylo umožněno České republice, Polsku a Maďarsku.

V rámci přípravy na členství v NATO Slovenská republika využila závěry washingtonského summitu, především Akční plán členství (MAP). Na základě MAP byl

vypracován dokument Národní program přípravy Slovenska na členství v NATO (NP PRENAME), který byl předložen 11. října 1999 Alianci. Kromě tohoto dokumentu je nutné vzpomenout i Koncepti reformy rezortu Ministerstva obrany SR do roku 2002 (s výhledem do roku 2010). Dále jsou to Ministerské směrnice pro PARP a Partnerské cíle 2000. [12] Oblast finančních zdrojů byla nejužším limitujícím prvkem přípravy Slovenské republiky na členství v NATO.

Vláda SR se ve svém programu zavázala každý rok navýšit výdaje na obranu o 0,1 % z hrubého domácího produktu (HDP) a dosáhnout úroveň aspoň 2,0 % z HDP. Bohužel tento závazek se nedařilo a nedaří plnit. V rozpočtu SR na rok 2000 bylo na obranu vyčleněno 15,048 mld. Sk, což představuje podíl z HDP 1,62 %. Pro upřesnění celkových výdajů, představovaly vojenské výdaje SR 1,88 % z HDP. Závazek na rok 2000 ohledně zvýšení rozpočtu o 0,1 % z HDP splněn byl. [13]

V roce 2001 se projevoval nárůst vojenských výdajů, který souvisel s integračními ambicemi SR o vstup do NATO. Rostoucí finanční prostředky byly určeny především do oblasti realizace Partnerských cílů, profesionalizace armády a výcviku. Plnění 64 partnerských cílů bylo zaměřeno na modernizaci v rámci kompatibility ozbrojených sil Armády SR s NATO. [14] Nebyla splněna podmínka nárůstu vojenských výdajů, protože došlo v porovnání s rokem 2000 pouze o navýšení 0,02 % z HDP.

Rok 2002 vojenské výdaje v peněžním vyjádření dosáhly vyšší úrovně než předcházející rok, ale vyjádřením jako procenta z HDP byly nižší o 0,1 %. Rok 2003 je spojen s růstem vojenských výdajů ve vyjádření peněžním i vyjádření procent z HDP. Zde došlo ke splnění slibovaného navýšení rozpočtu o 0,1 %. V roce 2004 došlo v porovnání s rozpočtem roku 2003 k nárůstu schválených výdajů dle vyhodnocení Ministerstva obrany Slovenské republiky. Přidělené rozpočtové položky byly určeny na plnění úloh souvisejících se zabezpečením pokračování reformy Ozbrojených sil SR a jejich integrace do systému kolektivní obrany NATO s důrazem na profesionalizaci, restrukturalizaci a modernizaci. Prostředky, které byly v roce 2004 použity na rezort obrany, měly i pozitivní efekt na ekonomiku slovenské armády. Využívaly produkční potenciál slovenského průmyslu, byly významným faktorem nabídky na trhu práce a mzdové výdaje zvyšovaly spotřební poptávku, a tak se podílely na zvýšení úrovně hrubého domácího produktu. [15]

Zde je patrný rozdíl s uvedenou tabulkou, která vykazuje proti roku 2003 pokles výše vojenských výdajů, a ne růst, jak uvádí Ministerstvo obrany Slovenské republiky. Jednou z příčin je různá metodika vykazování vojenských výdajů, které bylo vzpomenu v předcházející kapitole.

V roce 2005 došlo v průběhu roku ke snížení předepsaných výdajů na tento rok. Výdaje byly plánovány ve výši 25 549 992,0 tis. Sk, ale tento celkový objem byl snížen o 208 495,4 tis. Sk, což představovalo snížení výdajů o 0,8 % proti návrhu vojenských výdajů Slovenské republiky. Změny byly uskutečněny v běžných výdajích, a to konkrétně v pojistném a příspěvku pojišťovnám a ve zboží a službách. [16] V porovnání vojenských výdajů v letech 2004 a 2005 došlo k jejich navýšení o 63 milionů dolarů a ve vyjádření procentuálním z HDP je to stav stagnující.

V průběhu roku 2006 byl na základě rozpočtových opatření Ministerstva financí Slovenské republiky upraven celkový limit výdajů na sumu 26 967 171,9 tis. Sk, čímž došlo k jeho celkovému snížení o 955 771,1 tisk Sk. Podíl upraveného rozpočtu na HDP byl 1,6 %. [17] V roce 2008 došlo k mírnému navýšení vojenských výdajů vyjádřených

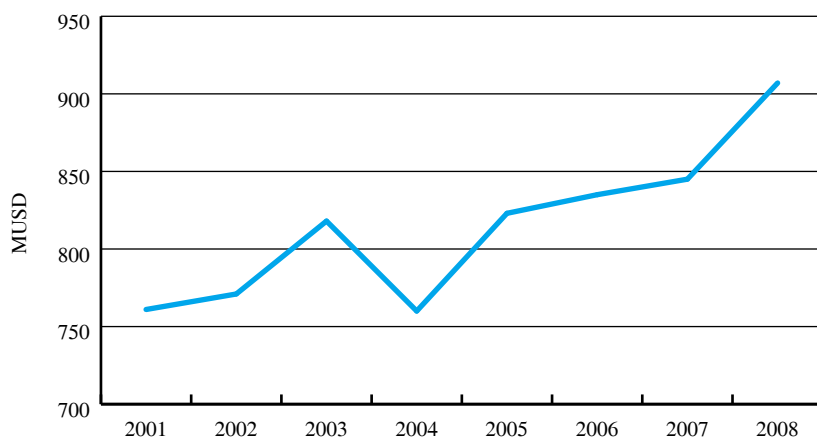
v milionech dolarů. V procentuálním podílu na HDP ovšem vojenské výdaje Slovenské republiky stagnují.

Tab. 5: Vojenské výdaje Slovenské republiky (mil. USD, s. c. 2005)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
VV v milionech dolarů	761	771	818	760	823	835	845	907
VV v % HDP	1,9	1,8	1,9	1,7	1,7	1,6	1,5	1,5

Zdroj: Stockholm International Peace Research Institute, The SIPRI Military Expenditure Database. [cit. 2010-03-06]. Dostupné na: <<http://milexdata.sipri.org/>>.

Jak ukazuje tabulka 5, přestože procentuální podíl vojenských výdajů na HDP země od roku 2003 poměrně klesá, skutečné vojenské výdaje Slovenské republiky naopak v tomto zkoumaném období rostou, což dokládá graf 5.

Zdroj: Vlastní zpracování dle Stockholm International Peace Research Institute, The SIPRI Military Expenditure Database. [cit. 2010-03-06]. Dostupné na: <<http://milexdata.sipri.org/>>.

Graf 5: Vojenské výdaje Slovenské republiky (mil. USD, s. c. 2005)

Slovinsko – vyhodnocení vojenských výdajů

V roce 2004 se Slovinsko stalo členem NATO i EU. V reakci na tuto novou situaci Slovinsko pokračovalo v procesu transformace ozbrojených sil a profesionalizace.

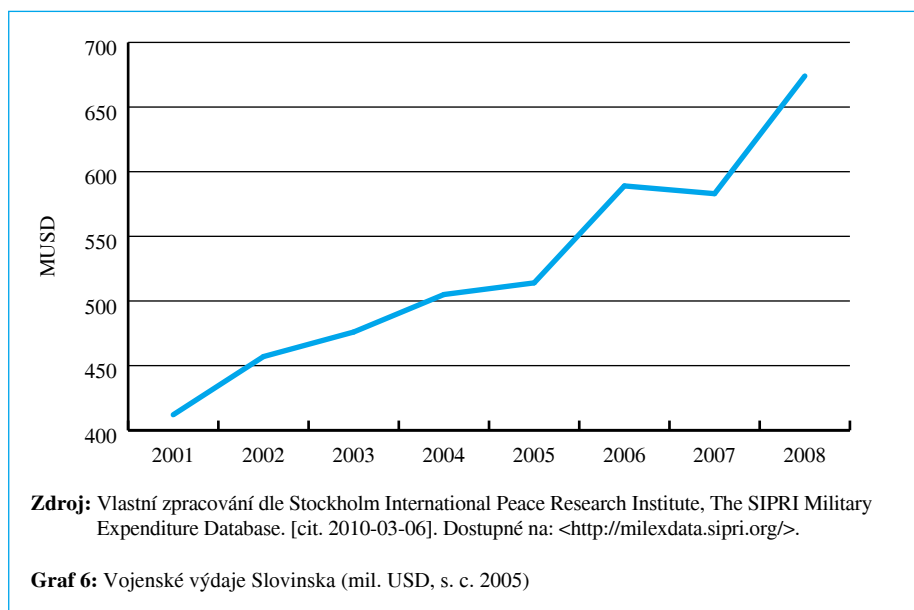
Jak dokládají údaje v tabulce 6, podíl vojenských výdajů na HDP Slovinska vykazuje obdobný trend jako u podílu vojenských výdajů na HDP a Rakouska, tzn., že podíl je relativně konstantní, pohybuje se v průměrné hodnotě 1,5 % HDP.

Graf 6 (str. 119) ukazuje, že přestože vojenské výdaje v procentech HDP jsou relativně konstantní, naproti tomu reálné vojenské výdaje Slovinska rostou a vykazují

Tab. 6: Vojenské výdaje Slovinska (mil. USD, s. c. 2005)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
VV v milionech dolarů	412	457	476	505	514	589	583	674
VV v % HDP	1,3	1,4	1,4	1,5	1,4	1,6	1,5	1,5

Zdroj: Stockholm International Peace Research Institute, The SIPRI Military Expenditure Database. [cit. 2010-03-06]. Dostupné na: <<http://milexdata.sipri.org/>>.

obdobný trend jako je tomu v případě růstu reálných vojenských výdajů na Slovensku. Tuto skutečnost lze vysvětlit obdobně jako u Slovenska, a to zvyšujícím se ekonomickým růstem země.

Závěr

Jak ukázala závěrečná komparace vojenských výdajů, je zřejmé, že ve zkoumané době vykazuje největší volatilitu (kolísání) vojenských výdajů právě Česká republika. Zatím co reálné vojenské výdaje u ostatních zemí vykazují poměrný růst. Česká republika vykazuje značný pokles. V porovnání vojenských výdajů vyjádřených jako procentuální podíl vojenských výdajů na HDP země vykazují konstantní podíly Rakouska a Slovinsko, naproti tomu Slovensko a ČR vykazují nadměrné snížení tohoto podílu. Pakliže srovnáme tyto dvě proměnné, dosáhneme závěrů uvedených v tab. 7.

V roce 2008 vypukla v USA hypotéční krize, která se automaticky projevila jako krize na finančních trzích. Tato krize se následně přelila do reálné ekonomiky a z důvodu globalizace, která je spojena se vzrůstem vzájemné ekonomické závislosti, se krize z USA přesunula i do ostatních vyspělých zemí, z nichž se problémy prohloubily a rozšířily i na oblast rozvíjejících se ekonomik. Prudce poklesl objem světového obchodu

Tab. 7: Porovnání vojenských výdajů

Země/Proměnné	% podíl VV na HDP	Vojenské výdaje v milionech USD s. c. 2005
Rakousko	konstantní	rostoucí
ČR	klesající	klesající
Slovensko	klesající	rostoucí
Slovinsko	konstantní	rostoucí

Zdroj: Vlastní zpracování

a v mnoha zemích i průmyslová produkce. Naproti tomu inflace poklesla k hodnotám blízkým nule. Vlády v nejvíce postižených zemích okamžitě zareagovaly a přijaly taková opatření fiskální a monetární politiky, která přispívají ke stabilizaci krizové situace. Je však obtížné odhadnout hloubku a dobu trvání problémů globální ekonomiky. Nepříznivý vývoj mezinárodního ekonomického prostředí je – a i v následujícím období zřejmě bude – hlavní příčinou krizových příznaků v české ekonomice.

Literatura:

- [1] Definice vojenských výdajů z hlediska jejich struktury dle mezinárodních organizací čtenář nalezne v knize: KRČ, M. *Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení*. 1. vyd. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2000. s. 16. ISBN 80-85864-93-2. Klasifikaci vojenských výdajů dle Severoatlantické aliance čtenář nalezne v publikaci: KLÍMA, L. Klasifikace výdajů na obranu v mezinárodním systému strategického plánování obrany. In *Vojenské rozhledy*, 1994, roč. 2, č. 4, s. 37-50.
- [2] Stockholm International Peace Research Institute, *Measuring military expenditure. Defining military expenditure*. [cit. 2010-05-06]. Dostupné na <<http://www.sipri.org/research/armaments/milex/researchissues/measurinmilex>>.
- [3] Stockholm International Peace Research Institute, *Measuring military expenditure. Defining military expenditure*. [cit. 2010-05-06]. Dostupné na <<http://www.sipri.org/research/armaments/milex/researchissues/measurinmilex>>.
- [4] Stockholm International Peace Research Institute, *Measuring military expenditure. Defining military expenditure*. [cit. 2010-05-06]. Dostupné na <<http://www.sipri.org/research/armaments/milex/researchissues/measurinmilex>>.
- [5] KRČ, M. et al. *Military Expenditures during and after Cold War*. Prague: Institute of International Relations, 2000. p. 118. ISBN 80-85864-96-7.
- [6] STRNÁDEK, J. Reforma veřejných rozpočtů a hospodaření AČR. In *Vojenské rozhledy*, 2004, č. 3. s. 16-17. ISSN 1210-3292.
- [7] STRECKOVÁ, Y., MALÝ, I. a kol. *Veřejná ekonomie pro školu i praxi*. 1. vyd. Praha: Computer Press, 1998. s. 107. ISBN 80-7226-112-6.
- [8] STIGLITZ, J. E. *Ekonomie veřejného sektoru*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, spol. s r. o., 1997. s. 367. ISBN 80-7169-454-1.
- [9] NEDBAL, J. Vojenské a veřejné výdaje a fiskální politika v ČR. In *Vojenské rozhledy*, 2006, č. 1, s. 25. ISSN 1210-3292.
- [10] *Neutrální státy EU*. [cit. 2010-05-25] Dostupné na <http://www.euractiv.cz/print-version/link-dossier/neutrln-stty-eu>>.
- [11] *Vstup do NATO*. [cit. 2010-02-11]. Dostupné na <<http://www.mosr.sk/11411/vstup-do-nato.php?mnu=288&PHPSESSID=63594e4a>>.
- [12] *NATO a my*. Medzinárodne o bezpečnostnej politike. Cesta do Severoatlantickej aliancie vedie cez informovanosť verejnosti. [cit. 2010-05-21]. Dostupné na <<http://www.civil.gov.sk/archiv/casopis/2000/1618ZCPR.htm>>.
- [13] *NATO a my*. Medzinárodne o bezpečnostnej politike. Cesta do Severoatlantickej aliancie vedie cez informovanosť verejnosti. [cit. 2010-05-21]. Dostupné na <<http://www.civil.gov.sk/archiv/casopis/2000/1618ZCPR.htm>>.

- [14] *Rozpočet rozpočtové kapitoly Ministerstva obrany SR na rok 2001*. [cit. 2010-05-21]. Dostupné na <<https://www.mod.gov.sk/406/rozpocet-rozpocetovej-kapitoly-ministerstva-obrany-sr-na-rok-2001.php?mnu=24>>.
- [15] *Aktuálny ročný komponent za rok 2004-skutočné plnenie rozpočtu rozpočtovej kapitoly Ministerstva obrany Slovenskej republiky*. [cit. 2010-05-21]. Dostupné na <<https://www.mod.gov.sk/data/files/463.pdf>>.
- [16] *Skutočné plnenie rozpočtu rozpočtovej kapitoly Ministerstva obrany Slovenskej republiky za rok 2005*. [cit. 2010-05-21]. Dostupné na <<https://www.mod.gov.sk/data/files/466.pdf>>.
- [17] *Aktuálny ročný komponent za rok 2006-skutočné plnenie rozpočtu rozpočtovej kapitoly Ministerstva obrany Slovenskej republiky*. [cit. 2010-05-21]. Dostupné na <<https://www.mod.gov.sk/data/files/467.pdf>>.

Bibliografie:

- KLÍMA, L. Klasifikace výdajů na obranu v mezinárodním systému strategického plánování obrany. In *Vojenské rozhledy*, 1994, roč. 2, č. 4, s. 37-50.
- KRČ, M. *Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení*. 1. vyd. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2000. 176 s. ISBN 80-85864- 93-2.
- KRČ, M. et al. *Military Expenditures during and after Cold War*. Prague: Institute of International Relations, 2000. p. 118. ISBN 80-85864-96-7.
- NEDBAL, J. Vojenské a veřejné výdaje a fiskální politika v ČR. In *Vojenské rozhledy*, 2006, č. 1, s. 25. ISSN 1210-3292.
- STIGLITZ, J. E. *Ekonomie veřejného sektoru*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, spol. s r. o., 1997, s. 367. ISBN 80-7169-454-1.
- STRECKOVÁ, Y., MALÝ, I. a kol. *Veřejná ekonomie pro školu i praxi*. 1. vyd. Praha: Computer Press, 1998, s. 107. ISBN 80-7226-112-6.
- STRNÁDEK, J. Reforma veřejných rozpočtů a hospodaření AČR. In *Vojenské rozhledy*, 2004, č. 3, s. 16-17, ISSN 1210-3292.
- Aktuálny ročný komponent za rok 2004 – skutočné plnenie rozpočtu rozpočtovej kapitoly Ministerstva obrany Slovenskej republiky*. [cit. 2010-05-21]. Dostupné na <<https://www.mod.gov.sk/data/files/463.pdf>>.
- Aktuálny ročný komponent za rok 2006 – skutočné plnenie rozpočtu rozpočtovej kapitoly Ministerstva obrany Slovenskej republiky*. [cit. 2010-05-21]. Dostupné na <<https://www.mod.gov.sk/data/files/467.pdf>>.
- NATO a my: Medzinárodne o bezpečnostnej politike*. Cesta do Severoatlantickej aliancie vedie cez informovanosť verejnosti. [cit. 2010-05-21]. Dostupné na <<http://www.civil.gov.sk/archiv/casopis/2000/1618ZCPR.htm>>.
- Neutrální státy EU*. [cit. 2010-05-25] Dostupné na <http://www.euractiv.cz/print-version/link-dossier/neutrln-stty-eu>>.
- Vstup do NATO*. [cit. 2010-02-11]. Dostupné na <<http://www.mosr.sk/11411/vstup-do-nato.php?mnu=288&PHPSESSID=63594e4a>>.
- Rozpočet rozpočtové kapitoly Ministerstva obrany SR na rok 2001*. [cit. 2010-05-21]. Dostupné na <<https://www.mod.gov.sk/406/rozpocet-rozpocetovej-kapitoly-ministerstva-obrany-sr-na-rok-2001.php?mnu=24>>.
- Skutočné plnenie rozpočtu rozpočtovej kapitoly Ministerstva obrany Slovenskej republiky za rok 2005*. [cit. 2010-05-21]. Dostupné na <<https://www.mod.gov.sk/data/files/466.pdf>>.
- Stockholm International Peace Research Institute, *Measuring military expenditure. Defining military expenditure*. [cit. 2010-05-06]. Dostupné na <<http://www.sipri.org/research/armaments/milex/researchissues/measurinmilex>>.